

Модуль 2: Обов'язки держави щодо прав людини

Тема 2.1 Обов'язки держави щодо прав людини

Кожне право людини відповідає певним обов'язкам держави. Ці обов'язки можуть бути доволі різними, що залежить від змісту кожного окремого права.

Для легшого розуміння цих обов'язків їх поділяють на негативні та позитивні. Відповідно, негативним правам та свободам, котрі ми розглянули раніше, відповідають негативні обов'язки держави, а позитивним правам – позитивні обов'язки держави.

Негативні обов'язки виникають, коли державі потрібно **утриматися від будь-яких дій** по втручання в свободу чи право та не порушувати їх власними діями.

Наприклад, держава не повинна за загальним правилом втручатися в право на приватне та сімейне життя. Вона може здійснювати таке втручання у виключних випадках для захисту певних державних і суспільних інтересів, про що ми будемо говорити в наступній темі про обмеження права. Держава не повинна здійснювати дій, спрямованих на катування, жорстоке поводження або покарання людини, без належних підстав затримувати чи заарештовувати людину, забороняти їй пересуватися країною, забороняти мирні зібрання чи громадські об'єднання, забороняти про щось говорити та якимось чином обмежувати інші свободи й права, котрі людина реалізує самостійно на власний розсуд та уподобанням.

Позитивні обов'язки, навпаки, на відміну від негативних, зобов'язують державу **вчинити певні дії**, без яких реалізація права буде неможливою або суттєво ускладненою.

Перш за все, мова йде про **захист** права від втручання з боку інших осіб, інших держав, юридичних осіб та інших. Роль держави тут як превентивна, так і по здійсненню безпосереднього захисту: встановлення відповідальності, належне розслідування фактів втручання та застосування відповідальності до винних осіб. Держава сама визначає якими способами здійснювати захист.

Наприклад, у випадку домашнього насильства, держава зобов'язана створити систему дій для захисту жертв насильства, зокрема, надання їй різних форм допомоги, вжиття заходів для попередження насильства, а також покарання винних у насильстві. Відповідно, потрібно прийняти законодавство, навчити відповідних працівників поліції, судів, інших органів влади, забезпечити реалізацію цього законодавства з метою попередження та зменшення кількості випадків домашнього насильства.

По-друге, це здійснення всіх можливих та доступних дій для того, **щоби забезпечити реалізацію права**: прийняття законодавства, визначення процедур, налагодження практики, забезпечення достатнього фінансування, навчання державних службовців та багато інших можливих дій, що створюють умови чи допомагають здійснювати права людини.

Якщо підсумувати, то по великому рахунку, щоб гарантувати права людини держава повинна виконувати три функції:

- 1) Дотримуватися й поважати;
- 2) Захищати;
- 3) Виконувати чи реалізовувати.

Наприклад, у контексті права на життя, держава зобов'язана:

1) Дотримуватися й поважати це право: правоохоронні органи та інші органи влади не мають права свавільно позбавляти життя людини, окрім випадків необхідної самооборони та інших випадків чітко визначених законом. Наприклад, ви йдете по вулиці, до вас підходить поліцейський, котрий не має повноважень вас затримувати, якщо ви не підозрюється у вчиненні правопорушення.

2) Захищати: повинна бути встановлена відповідальність за дії, що загрожують життю людини, випадки позбавлення життя повинні бути належно розслідуванні, а винні

повинні бути покарані. Наприклад, людина переходила вулицю, її на великій швидкості збила машина. Держава в такому випадку, зокрема, поліція, має обов'язок належно розслідувати цей випадок й притягнути винного до відповідальності.

3) Виконувати чи реалізовувати: наприклад, держава повинна розробити політику та законодавство для зменшення дитячої смертності та інших випадків смертей, що можуть бути скорочені за допомогою дій держави.

Для державного службовця важливо розуміти яку з цих трьох функцій він повинен виконувати в тій чи іншій ситуації. Відповідно, конкретні дії державного службовця, як представника держави, повинні визначатися виключно обов'язками держави.

З іншої сторони, наскільки держава виконує свій обов'язок "дотримуватися та поважати" права людини, в основному оцінюється через правомірність застосування обмежень прав людини. Коли державні службовці від імені держави застосовують обмеження прав і свобод, то їхні дії мають відповідати критеріям обмеження прав людини.

А обов'язки щодо захисту та реалізації в основному визначаються на рівні мінімальних стандартів, рівня виконання взятих державою на себе зобов'язань чи виконання інших позитивних зобов'язань щодо тих чи інших прав.

Але про це мова піде в наступних темах нашого курсу.